

А. Г. Старинец, соискатель

Одесский государственный экономический университет,
кафедра политологии,
ул. Преображенская, 8, Одесса, 65026, Украина

МОЛОДЕЖНАЯ ПОЛИТИКА В УКРАИНЕ: РЕШЕНИЕ ПРОБЛЕМ

В статье рассматривается важная общественно-политическая проблема — молодежная политика. Делается акцент на наиболее значимых существующих объективных и субъективных проблемах, требующих решения. Осуществление кардинальных действий власти в сфере молодежной политики, по мнению автора, — насущная необходимость.

Ключевые слова: молодежная политика, молодежь, социальная политика государства, законодательная база, молодежные организации.

Историография проблемы о молодежной политике в Украине значительна. За последнее десятилетие вышли работы украинских исследователей этой темы: Головатого Н., Перебенесюка В., Бекешкиной И., Пирожкова С., Соколова В., Рябики В., Корниевского А., Якушика В., Ярошенко В. и других [1].

За годы независимости в Украине появилось новое молодое поколение, выросшее уже в условиях становления и развития национальной украинской государственности. В Украине не возникла проблема “отцов и детей”, но современная молодежь уже формировалась в условиях существования рыночной экономики, новых производственных отношений, принципиально изменившейся идеологии. Хотя общая численность молодежи в Украине осталась примерно на уровне 1991 года, но это не говорит о динамическом развитии новых поколений. Дело в том, что в 2002 году 14 лет исполнилось тем, кто родился в 1988 году, т. е. при Советской власти. Начиная с 1992 года рождаемость в Украине начала стремительно падать, поэтому и количество молодых людей, в том числе приходящих к труду при достижении трудоспособного возраста, начнет сокращаться уже к 2010 году.

В 2000 году Украина была в числе европейских стран с наименьшим коэффициентом рождаемости (см. таблицу). Падение рождаемости в Украине, начиная с 1991 года, имеет, разумеется, свои объективные и субъективные причины. Сложилась обстановка, в результате которых за прошедшее десятилетие рождаемость как городского, так и сельского населения стала ниже уровня, необходимого для простого численного воспроизводства, то есть, приблизилась к 1 (и даже ниже — 0,9 — в 1999 и 2000 годах среди городского населения), в то время как для простого воспроизводства этот коэффициент должен быть более 2 (См. Таблицу 1).

Рассмотрение проблемы молодой семьи приводит к достаточно печальным выводам. Более 2,4 миллиона семей в Украине считаются молодыми (они созданы молодыми людьми до 28-летнего возраста), которые сталкиваются со множеством сложностей — материального, хозяйственного, жилищного, медицинского и иного характера. В 1996 году количество однопородных и бездетных семей среди молодых семей превышало половину от общего числа, количество внебрачных детей составило почти 12 %, свыше 1,5 миллионов детей воспитываются в неполных

сім'ях [2, 3]. Уменьшається кількість браків: якщо в 1980 році їх, в розрахунок на 1000 жителів, було 12, в 1994 році — 7,5, а в 2000 році — 5,5. В той час як кількість розводів росте — серед молодих сімей вони становлять, приблизно, половину від загальної кількості укладених браків [3, 20].

Таблиця 1

Показники сумарного коефіцієнту народжуваності в Україні та деяких зарубіжних країнах у 2000 р.

(за даними “Weltbevölkerung. 2000. — Dentcshe Stiftung Weltbevölkerung”)

Країна	Показник	Країна	Показник	Країна	Показник
Україна	1,1	Болгарія	1,1	Італія	1,2
Білорусь	1,3	Польща	1,4	Німеччина	1,3
Молдова	1,5	Румунія	1,3	Франція	1,8
Росія	1,2	Чехія	1,1	Швеція	1,5

Влади країни, починаючи з початкового періоду існування незалежності, зіткнулися з великою кількістю проблем, пов'язаних з різними аспектами молодіжної політики. На молодь в більшій мірі, ніж на доросле населення, обрушилися соціальні проблеми (робота, навчання, молодіжна сім'я, соціальні гарантії, культура і відпочинок, здоров'я і т.д.). Кількість безробітних, наприклад, в цілому по Україні серед молодих людей значно більше, ніж в інших вікових групах населення. Молоді люди в віці 16 до 28 років склали 28 % від загальної кількості офіційно зареєстрованих безробітних в Україні, загальне число не маючих роботи (по офіційним даним) зросло з 1995 по 2001 рік з 29,6 тисяч осіб до 320,1 тисяч. По даним Госкомстата України відносно зайнятості і безробіття, серед молодіжників кожен п'ятий з непрацюючих або маючих тимчасову роботу (а таких було в 2000 році 1152 тисячі осіб — за критеріями Міжнародної організації праці відноситься до безробітних [1, 46–47]).

Критерії МОТ дуже суворі, і за їх методикою до безробітних відносяться люди старші 15 років, які: 1) не мають роботи або іншого джерела доходу; 2) шукали роботу протягом останніх чотирьох тижнів на момент дослідження; 3) готові приступити до роботи протягом двох тижнів після дослідження.

Наявність серйозних соціальних проблем серед молодіжників України не могло не відобразитися на її активності. Роки перебудови (друга половина 80-х—початок 90-х років) всколыхнули політичну активність молодіжників, її бажання і прагнення брати участь в суспільному житті. З'явилися, і в невеликій кількості, різні так звані неформальні об'єднання — спільноти молодих людей, об'єдналися в відповідності з певним інтересом. Головний принцип створення неформальних організацій — їх народження “знизу”, в недрах молодіжних груп, “тусовок”, зборищ; всі вони не були орієнтовані “зверху”, тобто існуючої влади, державою. В відмінність від вже діяючих суспільних структур, наприклад, найбільш численної — комсомолу — неформальні об'єднання не були структуровані, дисперсні, нерідко без певної ідеології, піддані впливу “дорослих” осіб, груп, структур.

К таким званым неформальним об'єднанням слід віднести добровільні самодіяльні суспільні формування, виникли по власній ініціативі учасників, діючі в інтересах своїх членів, незалежно від загальної мети і характеру об'єднання [4, 9]. До появи неформальних структур, в тому числі молодіжних, влади країни в той період не були готові. Старі механізми взаємодії і впливу на молодь майже не спрацювали. Потребувалися абсолютно нові методи роботи, які, перш за все, повинні були розглядати молодь не тільки як трудовий ресурс,

интересы. Так было в России в конце XIX и в начале XX века, в европейских странах, не говоря о странах других континентов, где молодежь составляла главную революционную силу в борьбе за национальную независимость.

Таким образом, правительство, президент Украины, Верховная Рада, все властные структуры на местах с самого начала своей деятельности столкнулись с молодежными проблемами в разрезе социально-экономическом, правовом, демографическом и другими, но не в политическом. Но, так или иначе, все проблемы сводились к необходимости четко разработанной государственной молодежной политики, которая бы не просто способствовала решению отдельных вопросов, а определяла бы политику сохранения нации.

За истекшее с 24 августа 1991 года время украинское государство, совершая ошибки и проявляя медлительность, все же вышло на определенный уровень, позволяющий вести молодежную политику, опираясь на существующую законодательную базу. Кроме того, в полной мере используются международные правовые акты, касающиеся проблем подрастающего поколения. Важен и опыт работы с молодежью в других странах.

За период независимости Украины появилось значительное количество законодательных и подзаконных актов, в том числе Законов Украины и других правовых документов Верховной Рады, указов президента Украины, постановлений и распоряжений Кабинета Министров Украины. Кроме этого существуют нормативные акты министерств, ведомств, различных служб, других центральных органов исполнительной власти. Добавим, что все документы вышестоящих органов трансформируются в решения органов местной власти, которая издает также в порядке собственной инициативы значительное количество решений, постановлений, приказов в каждой области, городе, районе, даже сельсовете.

Молодежь — значительная социальная группа населения 15–28 лет. Именно в этом диапазоне возраста молодые люди защищены законом о молодежи, в частности, Законом Украины от 5 февраля 1993 года “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” (с последующими изменениями и дополнениями), где говорится: “... державна молодіжна політика поширюється на громадян України віком від 15 до 28 років, незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної належності, статі, освіти, мови, ставлення до релігії, роду і характеру занять і здійснюється через органи державної виконавчої влади, установи, соціальні інститути та об’єднання молодих громадян” [6, 44].

15 декабря 1992 года Верховная Рада приняла Декларацию “Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні”, которая положила начало последовательной работе органов верховной власти в этом направлении. В указанный документ позже, в соответствии с Законом Украины № 655-XIV от 13 мая 1999 года были внесены ряд дополнений.

Особо значимым фактором осуществления государственной молодежной политики стала принятая 28 июня 1996 года Конституция Украины. Содержание ее касается, естественно, всех граждан, но есть статьи, обращенные непосредственно к молодежи: гарантия прав “на вільний розвиток своєї особистості” (ст. 23), на “рівні конституційні права і свободи” (ст. 24), а также права на жизнь, на свободу и личную неприкосновенность, на свободу мысли и слова, вероисповедания, на участие в управлении. Для молодого поколения, только вступающего в жизнь, важными являются права на труд (ст. 43), на отдых (ст. 45), на социальную защиту (ст. 46), на жилье (ст. 47), на охрану здоровья, медицинскую помощь и медицинское страхование (ст. 49), на образование (ст. 53). Правда, президентом Украины может быть избран гражданин этой страны, достигший 35 лет; однако депутатом Верховной Рады может стать молодой человек с 21 года и старше [7].

Существующая нормативно-правовая база в Украине способствует созданию

ситуации. Еще один, на наш взгляд, весьма существенный аспект проблемы. Сама молодежь, к сожалению, подчас воспринимает государственную политику как данность, обязательность, не проявляя при этом собственной инициативы, а нередко и каких-либо усилий, для ее успешного осуществления. С другой стороны, главное, чего хотела бы молодежь — дать им возможность заработать в соответствии с личными трудовыми затратами, возможностями, способностями. М. Перепелица в своей статье, ссылаясь на данные социологических исследований Украинского института социальных исследований, приводит такие цифры: молодежная политика должна быть таковой, чтобы каждый молодой человек мог реализовать свои конституционные права (31 процент опрошенных, от общего числа; среди опрошенных, имеющих высшее образование, количество респондентов, ответивших “так”, еще выше — 42 процента; таким же образом ответили и молодые люди — каждый третий опрошенный). Характерно, что из числа опрошенных молодых респондентов 27 процентов заявили, что социальную помощь известным группам (инвалиды, сироты, чернобыльцы и др.) помощь нужно оказывать в меньшем объеме. М. Перепелица, автор статьи, считает, что в этом “вочевидь даються такі відзнаки, як індивідуалізм і прагматизм, що все більше проявляються в суспільстві” [11].

Молодежная политика украинского государства требует серьезных подходов, долговременных прогнозов, взвешенных решений. С этим трудно не согласиться.

Литература

1. Корнієвський О. А., Якушик В. М. Молодіжний рух та політичні об'єднання в сучасній Україні. — К., 1997; Головатый Н. Ф. Социология молодежи. — К., 1999; Пирожков С. І. Молодь у стратегії людського розвитку України // Вивчення молоді на сучасному етапі: питання методології і методики. — К., 1996; Соколов В. Н., Рябика В. Л. Молодежь Украины: вчера, сегодня, завтра. — Одесса, 1998; Ярошенко В. М. Формування гуманістичних цінностей у політичній свідомості молоді. Автор канд. політ. наук. — Одеса, 2002 и др.

2. Молода сім'я України 90-х. — К.: А. Л. Д., 1996. — 104 с.

3. Соколов В. Н., Рябика В. Л. Молодь України: Вчора, сьогодні, завтра. — Одесса: Маяк, 1998. — 152 с.

4. Громов А. В., Кузин О. С. Неформалы: кто есть кто? — М.: Мысль, 1990. — 269 с.

5. Молодь України за соціальний прогрес і злагоду в суспільстві: Зб. матеріалів Конгресу української молоді. М. Київ, 26–27 травня, 1997 р. — К.: АТ “Видавництво “Столиця””, 1997. — 204 с.

6. Діти, молодь і закон. Збірник документів. Частина І. — К.: Академпрес, 1994. — 208 с.

7. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. — Одеса: Маяк, РІНО, 1996. — 64 с.

8. Урядовий кур'єр. — 1995. — № 149–150. — 5 жовтня; 2995. — № 153–154. — 12 жовтня.

9. Про становище молоді в Україні (за підсумками 1997 року). Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України. — К.: АТ “Видавництво “Столиця””, 1998. — С. 122.

10. Голос Украины. 1995. — 21 апреля. — С. 2.

11. Перепелица М. Державна молодіжна політика: молодь про її формування та реалізацію // Віче. — 2000. — № 10. — С. 51–52.

12. Нове покоління незалежної України (1991–2001 роки): Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2001 р.) — К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2002. — 211 с.

